

A városok könyvtári ellátása (2.)

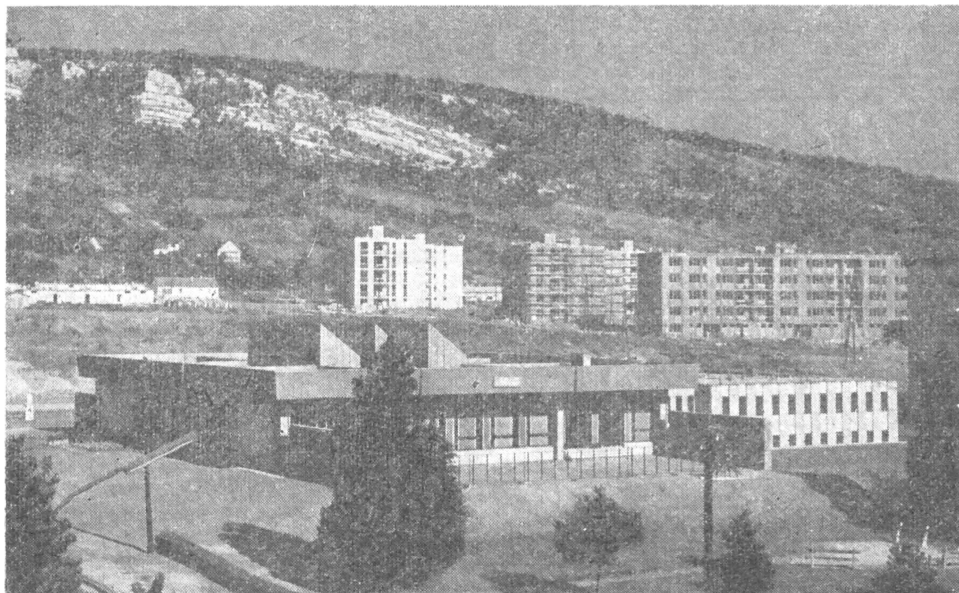
A fejlesztés útja

A városok könyvtári ellátásáról rajzolt helyzetképből két tanulságot állapíthatunk meg. Az egyik: városi könyvtáraink a felszabadulás óta eltelt 25 év alatt hatalmas fejlődtek, szolgáltatásaikat tömegméretűvé tették, és az utóbbi időben eljutottak a *minőségi átalakulás küszöbére*. Városi könyvtárhálózatunk tehát alkalmas arra, hogy bázisa legyen a kor valódi szükségleteit kielégítő könyvtári ellátásnak. A könyvtári helyzetkép áttekintésének másik tanulsága éppen az, hogy városi könyvtárügyünket általánosabbá, gazdaságosabbá és hatásosabbá kell tennünk, fel kell emelnünk a kor, a szocialista társadalmi szükségletek színvonalára.

A gazdasági élet szerkezetében végbemenő nagyarányú változások és ezek eredményei is arra ösztönöznek bennünket, hogy művelődési intézményeink tevékenységét elemezzük, működésüket célszerűbbé tegyük. A *gazdasági élet átalakulása* igen erős hatással van és méginkább lesz a társadalmi fejlődésre, tehát gyorsítja a művelődés korszerűsítését, amelyet a tudományos-műszaki forradalom kibontakozása amúgy is megkövetel. Ezek a körülmények és a belőlük következő szükségletek meghatározzák a könyvtárak szerepének módosulását, amely a legjobb könyvtárak gyakorlatában már meg is kezdődött.

A tanulás, a művelődés egész életet betöltő folyamatá válik. „Az ember életében esetleg többször is arra kényszerül, hogy műveltségének tartalmát felújítsa, terjedelmét bővítse, színvonalát emelje.” A fejlődés módosította a művelődés korábban kialakult arányait. A modern hírközlő eszközök információs áradatot teremtettek, amely elfolyik az időben, ha nem tesszük lehetővé bő választék tárolását és bármikor történő felhasználását. Az *információs igény* ki nem elégítése akadályozza a fejlődést. De az emberekre zúduló információözön egyben kiválasztó és szelektáló képességeik kifejlesztését is megköveteli, különben nem lesznek képesek a politikai-társadalmi kérdések önálló megítélésére és a szakmai műveltséganyag hasznosítására.

Az országos közművelődési konferencia előkészítő anyagában az *Iskola és népművelés* című tanulmány (2. kötet 83. lap) írja, hogy a rendszeres, tervszerű önművelés eszköze már régen nem pusztán a könyv, hanem *előtérbe került a könyvtár*, amely az információkat bármikor hozzáférhetővé teszi. A könyvtárakat a tájékoztató, az önművelés műhelyeivé kell tenni. A könyvtárat kell az *iskola folytatásának* tekinteni, itt lehettek fel együtt a továbbképzéshez és az életfeladatok megoldásához

A Tatabányai Megyei Könyvtár (MTI Fotó)

szükséges információk. Az egyén művelődésével, a társadalom műveltségi szintjével együtt nő a könyvtárhasználat igénye.

Tehát a könyvtár az a művelődési intézmény, amely a permanens művelődés lehetőségét — az iskola munkájára alapozva, más művelődési intézményekkel együttműködve — nyújtani tudja. S a könyvtárak közül is *elsősorban a városi könyvtár*. Főként a városokban teremthető meg annak feltétele, hogy a könyvtár „az iskolával egyenrangú intézménnyé, a szocialista ember kiteljesedésének, a tájékozódásnak, az önnevelésnek igazi műhelyévé, központjává válhassék, hogy a hatókörben társadalmilag szükséges irodalom túlnyomó részét magába foglalja, azt szakszerűen feltárja és a helyi társadalom egészének rendelkezésére bocsássa”. (A közművelődési könyvtárak helyzete és fejlődése. *Könyvtári Figyelő*, 1969. 1.)

Ebből a nézőpontból már túlhaladottnak kell tekintenünk a hagyományos közművelődési könyvtári koncepciót. Az is „maradi és merev nézet, hogy a könyvtári szolgálat valamiféle könyvvásárlást pótló, borítékon kívüli juttatás, amelynek szerepe a társadalom anyagi jólétének emelkedésével csökken.” (Az olvasó népert mozgalom és a könyvtárak. *Alföld*, 1970. 3.) A városi könyvtárnak két egybehangolt könyvtári funkciót kell tehát teljesítenie egyidőben: *általános művelődési és tájékoztató-szakkönyvtári funkciót*. A szabadpolcon feltárt primér irodalom mellett nyújtania kell a kézikönyveket és a saját anyagán túlmutató speciális tájékoztatói irodalmat is.

Nagyon lényeges sajátossága a könyvtárnak, hogy „társadalmi szerepét az egyén igényeinek és képességeinek megfelelő *egyedi szolgáltatások* formájában elégíti ki”, tehát végeredményben mindenkire a maga nyelvén szól.

Az eddigi városi könyvtár — sok apró, elszigetelten működő, rövid ideig nyitvartartó, szakszerűtlen szolgálatot nyújtó egységével — nem felel meg a fenti követelményeknek. Nagyon tanulságos felemlíteni, hogyan fogalmazták meg *Göteborgban* régen és legújabbban a városi könyvtár funkcióját. 1891-ben: Ingyenes, szórakoztató olvasmánnyal ellátni az olyan elemi iskolát végzetettek, akik szabad idejüket olvasással akarják tölteni. 1960-ban: A város általános tájékoztatói központja, gyűjtőköre és olvasótábora mentes minden korlátozástól.

Ismételjük: minderre elsősorban a városi könyvtár képes, ez válhat *teljes funkciójú könyvtárrá*, ezért a könyvtárügyben ez lesz az uralkodó könyvtártípus. Hangsúlyozva természetesen azt a követelményt, hogy a várost sohasem önmagában, hanem vonzáskörzetével együtt kell szemlélni, a kettőt egy egységnek kell tekinteni. Csehszlovákiában 1968. tavaszán nemzetközi szimpoziumot tartottak a városok könyvtári ellátásáról. Ezen *Rudolf Málek*, a prágai városi könyvtár igazgatója három alapelvet fogalmazott meg: 1. A város és vonzáskörzete egyetlen gazdasági, társadalmi és kulturális egység. 2. Minden városi lakosnak joga van a bőséges könyvválasztékra, szakinformációra és az irodalom egyéni tanulmányozására, lakjék bár lakótelepen vagy az elővárosban. 3. A könyvtár elhelyezésének és felszerelésének megfelelő funkcionális és esztétikai színvonalon kell állnia.

Nos, ennek a modern városi könyvtárnak igényét *Szabó Ervin* nálunk már 1910-ben megfogalmazta: „Önálló épület, benne jókarban lévő, új és hasznos könyvek; és ami a legfőbb: nyitva van egész nap, reggel épp úgy, mint este és könyvekkel és újságokkal és folyóiratokkal megrakott termek helyben olvasásra marasztalják az arra járókat. És mert jó könyvek vannak és szívesen látnak mindenkit, azért mindenféle arra járó becsábítanak: a tudóst, aki elméletek világában kutat, az ún. műveltet, akinek mesterségéhez tartozik az olvasás, a munkást, akit ipara, vagy társadalmi mozgalmi problémái izgatnak; a gyermeket iskolai órái után, a háziasszonyt, ha otthon dolgát végezte, és i. t.” Legjobb városi könyvtárainkban már ilyenféle könyvtári *gyakorlat kezd megvalósulni*, ezt kellene általánossá tenni. A cél az ésszerűen szervezett nagykönyvtár, amely megfelelő választék nyújtására képes. Ez a nagykönyvtári szolgáltatás azonban nem egyenlő a „kisebb közösségek régebbi igényeinek egyszerű mennyiségi növekedésével.” Itt másról is szó van: az új igények minőségi kielégítéséről.

A város életének minden megnyilvánulásában jelen van a *nagyfokú koncentráció*. Lényeges jegye tehát a városnak a koncentráltág. Korábban megállapítottuk viszont, hogy a városi könyvtárügy szétaprózott. Sok az intézmény, könyvtárt fenntartó szerv is több van a kelleténél. Mindezekből könnyen adódhat a következtetés, hogy a városi könyvtárak egy részét életképes nagykönyvtárrá kell összevonni, a feleslegeket pedig meg kell szüntetni. Az elv megvalósítása ugyan ésszerűnek látszik, de a társadalom valóságos élete és mozgása nem igen tűri az ilyen mechanikus megoldásokat. Már előbb említettük, hogy nem csupán az igények mennyiségi növekedéséről van szó, hanem másról is. Azt is számításba kell venni, hogy a sok kis könyvtár fenntartását szolgáló anyagi fedezet gyakorlatilag ma még nem vonható össze egy-egy nagy központi, vagy városnegyedi intézmény fenntartására. De az sem lehet

Kölcsönzőtér a Zalaegerszegi Megyei Könyvtárban (Bojár Sándor felv.)

vitás, hogy az olvasónevelés céljából sok helyen továbbra is szükség van a munkahelyekhez közel vitt, mozgékony könyvtárakra. Ezért a koncentráció szükségességének hangoztatása és érvényesítése mellett gondoskodni kell rugalmasabb szervezési eljárások alkalmazására is. Ilyen például a *munkamegosztás* kifejlesztése a könyvtárak között, amely tekintettel lehet a fenntartói érdekekre, de főlegük helyezi az egész város érdekeit. A koncentráció és a munkamegosztás tervszerűen és rugalmasan alkalmazott szervezési elve — mindenütt alkalmazkodva az adott helyi körülményekhez — előre viheti a városok könyvtári ellátását, ha közben megfelelően alkalmazzuk a fokozatosság követelményeit is.

A *fokozatosság* elvét igen sokféle vonatkozásban kell mértékadónak tekintenünk a városi könyvtárügy szervezésében. Fokozatosságnak kell érvényesülnie mindenekelőtt a lakosság különböző életkori rétegeinek szolgálatához. Más könyvtár kell a gyermekeknek, sok tekintetben más szolgáltatásforma a fiataloknak, ismét más az idős korosztályoknak. Itt a különbségek első tekintetre láthatók. A könyvtári szolgálat különböző fokozatainak kiépítését erőteljesen követeli a lakosság *különböző igényszintje* is, amely nem annyira társadalmi osztályok és rétegek szerint jelentkezik, mint inkább műveltségi színvonalban. Ezt pedig nehezebb észrevenni, főként lemérni, mert a különböző rétegek műveltsége összefolyik. A közművelődési konferenciára készített kollektív könyvtári előterjesztés ezt mondja erről: „Az igényszintek számbavétele és ezek differenciált kielégítésének biztosítása az a *kulcskérdés*, amely továbbfejlődésünk lehetőségeit megnyitja. Az első alapvető követelmény, hogy ne csak a tényleges olvasókat, hanem az *ellátandó népesség egészét* is figyelembe vegyük, tehát azokat is, akik egyáltalán nem olvasnak, vagy olvasnak ugyan, de könyvtárnak még nem olvasói. A második, hogy az olvasók átlagos igényű, viszonylag nagyszámú rétegei mellett következetesen gondoskodjunk az olvasók ama rétegeiről, amelyeknek az igényei alacsony szintűek, akik kezdő olvasók. A rendszeres olvasók mellett törődni kell a rendszertelenül, esetlegesen olvasókkal is. Végül különösen gondosan kell foglalkozni a *fejlett igényű olvasókkal*, ezek olvasmányszükségletével. Ezek azok, akik jelzik egy könyvtár olvasóközönségén belül az elérhető magasabb szintet, akik példájukkal és hatásukkal vonzzák maguk után a többi rétegből a fejlődésre képes olvasókat.” (*Könyvtári Figyelő*, 1969. 1.)

Az igényszintek figyelembevételével kialakított könyvtári szolgáltatásoknak a könyvtárak funkciójában is tükrözniük kell a differenciáltságot. Erre eddig nem voltunk kellő figyelemmel. Kis túlzással azt is mondhatjuk, hogy *minden könyvtártól egyazon szolgáltatási színvonal* teljesítését vártuk s elmarasztaltuk a kis könyvtárat, ha ezt nem tudta teljesíteni, de elmarasztaltunk bizonyos rétegeket is, ha nem vették igénybe e könyvtárak szolgáltatásait. Egy-egy könyvtár funkciójában tudatosan meg kell határoznunk az egymásra épülő különböző funkciók szerepét és arányát. Minden könyvtárnak a valóságos szükségletek és a rendelkezésre álló feltételek szerint kell kialakítania a szórakozás, a művelődés, a tájékozódás és a képzés igényének kielégítésére nyújtandó szolgáltatásokat, amelyeket az alábbi ábrával szemléltethetünk, s amelyeknek nagyságrendje is természetesen különböző:

A fokozatosság és a munkamegosztás szervezési elve érvényesül akkor is, midőn a városi lakosság könyvtári ellátását részben a lakóhely, részben a munkahely, részben pedig a szakkönyvtári szolgáltatások révén szervezzük meg. Erre eddig is törekedtünk. De nem érvényesült eléggé a városok ellátásában a különböző lakóterületi egységek arányos könyvtártelepítésének szükséglete. A modern településtudomány így tervez: „A különböző nagyságrendű településtípusokban és a településen belüli lakóterületi egységekben eltérő vagy hasonló rendeltetés esetén más-más fokozatú közintézmények szükségesek. Az alacsonyabb szintű, kisebb kiszolgáló hatósugárral rendelkező helyi közintézmények megközelítése nem kívánja járművek igénybevétele, a magasabb szintűeké igen. ... A lakókörzet a lakóterület alapfokú, forgalmi utakkal határolt területi egysége. A lakónegyed felsőfokú, fő forgalmi utakkal határolt lakóterületi egység, nagyságát a lakosság szám adja, amely már elég nagy ahhoz, hogy teljes közösségi ellátást tegyen szükségessé, de mégsem akkora, hogy elveszítse egyéni sajátosságát, és hogy a lakók elveszítsék a helyhez tartozás érzését... A városközpont a városnak általában olyan központi fekvésű, körülhatárolt területe, amely a forgalmi úthálózathoz való viszonya folytán a település távolabbi részéből is jól megközelíthető és ahol a város, a régió, esetleg az ország jelentősebb igazgatási, politikai, társadalmi, kulturális, kereskedelmi intézményei nyerne elhelyezést.” (Perényi Imre: A korszerű város. Bp. 1967. Műszaki K.)

A fenti idézetből világossá válik, hogy az intézmények telepítésénél milyen fontos szempont a fokozatosság. Meg kell állapítanunk, hogy nem voltunk eléggé tekintettel erre a szempontra. Elég, ha Budapest könyvtári ellátását vesszük szemügyre. A fent idézett műben különben a szerző fel is sorolja a lakókörzetekben, lakónegyedekben és a városközpontban telepítendő intézményeket, sőt a regionális jellegűeket is. A könyvtár azonban *csupán egy helyen*, a városközpontban szerepel. Azt hiszem, a mulasztás miatt kisebb részben hibáztatható a szerző, nagyobb részben mi, könyvtárosok és persze a könyvtárról alig tudomást vevő közvélemény.

A fokozatosság a lakóterületek ellátásában azt jelenti tehát, hogy nincs szükség azonos nagyságrendű városi könyvtárakra, de azt is, hogy a különböző nagyságrendű városi könyvtáraknak funkcióiban is el kell térniük egymástól. Mindez azonban az egységesen szemlélt és kezelt városi ellátási rendszeren belül, annak különböző fokozataként. És itt a hangsúly nemcsak az egységes és fokozatosan kiépített rendszeren van, hanem az *ellátási rendszeren* is, amely több mint az eddigi fenntartói, vagy hálózati egység.

Végül érvényesülnie kell a fokozatosságnak a könyvtártelepítés, a könyvtárszervezés ütemezésében is. A nemzetközi szakirodalom számot ad arról, hogy a világ nagyvárosaiban mindenütt részleges könyvtári újjászervezés folyik, s a szükséges átalakulást 4–5 évtizednyi időre jósolja. Gondolom, hogy a mi szocialista építésünk körülményei között nem kell várunk ilyen hosszú ideig, különösen nem kell várunk a közép- és kisvárosokban, amelyekben nem is annyira az újjászervezés, mint

a korszerű intézmények felépítése a feladat. Nálunk *egy-két évtizednél tovább nem tarthat* a korszerű városhálózat kialakítása. Persze minden új intézmény létesítésénél, felépítésénél arra kell törekednünk, hogy előbbre segítsük a város egészségének könyvtári ellátását.

Az ellátás modellje

A felsorakoztatott alapelvek után megrajzolhatjuk a városok könyvtári ellátásának modelljét. Az elképzelést az *Alapelvek és követelmények a közművelődési könyvtárak távlati tervezéséhez* című tervezetből vettük, amelyet *Szente Ferenc* dolgozott ki, a *Művelődésügyi Minisztérium* elfogadott és e sorok írása közben kiadás előtt áll.

A lakosság általános könyvtári szükségleteinek kielégítéséről a *városi közművelődési könyvtári ellátási rendszer* gondoskodik. Az ellátási rendszer egy felsőfokú szolgáltatásokat nyújtó központi könyvtárból, az alközpontokként működő középfokú könyvtárakból és a helyi szolgáltatásokat nyújtó alapfokú könyvtárakból áll. Csatlakozhatnak hozzájuk különböző szolgáltató helyek (könyvkölcsönzők).

Könyvtár az az intézmény, amely megfelel a Művelődésügyi Minisztérium alapelveiben rögzített követelményeknek s amelyet a területileg illetékes megyei tanács vb művelődésügyi osztálya a követelmények figyelembevételével *könyvtárnak minősít*. A könyvtárakat funkcióik, szolgáltatásaik és működési feltételeik szerint az éves tervezés alkalmával kell besorolni az alapelvekben jelzett kategóriák közül abba, amelynek megfelelnek. Az egységes ellátási rendszeren belül elfoglalt helyük és funkciójuk szerint tehát a könyvtárak lehetnek felső-, közép- és alsófokú könyvtárak, továbbá szolgáltató helyek (A, B, C illetve D típusú intézmények).

Felsőfokú közművelődési könyvtárakká minősülnek — mint városi központi könyvtárak — a mai megyei könyvtárak, továbbá indokolt esetben a 150 000 lakost meghaladó népességű tájegységek felsőfokú ellátást nyújtó városi központi könyvtárai (Baja, Pápa, Sopron, Nagykanizsa stb.). A felsőfokú könyvtár tartalmi teljességgel gyűjti a nemzeti könyvtermést, válogatással beszerez idegennyelvű könyvanyagot is, a magyar és világnyelveken megjelenő kézikönyvek, segédkönyvek gazdag készletét nyújtja, teljességgel gyűjti a hazai hírlap és folyóirat termést és a világnyelveken megjelenő periodikumok bő választékát (összesen kb. 500 címet), a helyi szükséglet-

A városi funkciókat is ellátó ózdi szakszervezeti művelődési ház könyvtára (MTI Fotó — Kun-kovács László felv.)

nek megfelelően gyűjti a nem hagyományos dokumentumfajtaikat. Olvasószolgálat keretében — figyelemmel a korosztályi és műveltségi igényszintekre — tanácsadó, ajánló és tájékoztató szolgálatot szervez. Nyilvános szolgálata legalább heti 48, gyermekek részére 30 óra. Gyűjteménye feltárt, azonnal igénybe vehető reprodukciós szolgálattal és mikrofilm, mikrokártya leolvasóval rendelkezik, zenei és audió részleget működtet, anyagára támaszkodva tudományos népszerűsítő és közönségnevelő tevékenységet folytat. Szervezetileg önálló gyermekrészlege van, amely ellátási rendszerén belül a gyermekkönyvtári munka konzultációs központja. Egész ellátási rendszerét szolgáló könyvvédelmi, karbantartó részleggel rendelkezik.

Középfokú könyvtárrá minősülnek a városi (járási) könyvtárak és a várossá fejlesztendő települések könyvtárai, továbbá a nagyobb városok kerületi könyvtárai. Gyűjtőkörük és szolgáltatásuk nem oly teljes, mint a felsőfokú könyvtáraké. (200—250 periodika, kevesebb idegen nyelvű könyv, kisebb kézikönyvtár, nincs reprodukciós és könyvvédelmi részlegük stb.)

Alapfokú könyvtárrá minősülnek a városokban azok a lakóterületi könyvtárak, amelyek megfelelnek az intézményi követelményeknek. Gyűjtik az Új Könyvekben referált teljes törzsanyagot és az Ifjúsági jelzésű irodalmat, válogatott gyűjteményt tartanak a magyar nyelvű kézi- és segédkönyvekből, olvasószolgálatukban ajánló és tanácsadó szolgálatot tartanak fenn, nyitvatartásuk legalább heti 24 óra, gyermekek részére elkülönített gyűjteménycsoporttal rendelkeznek, állományuk szerzői és tárgyi katalógusban van feltárva, és legalább 50 fajta periodikát tartanak.

A fenti könyvtárakat az alapelvek és követelmények szerint meghatározott nagyságú és felszereltségű elhelyezésben kell részesíteni, főfoglalkozású könyvtárosokkal kell ellátni és gondoskodni kell működésük többi feltételéről.

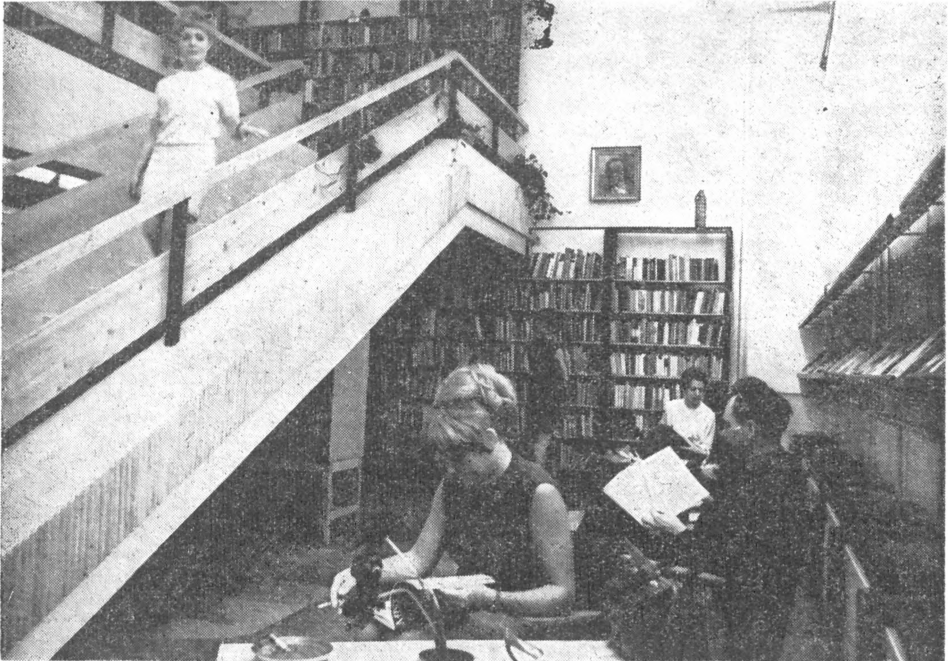
Az önálló intézménynek nem minősülő *szolgáltató helyek* lehetnek más intézmények alkotórészei (iskola, művelődési ház, klub) vagy valamely könyvtár kihelyezett részei (letéti fiók, mozgókönyvtári letét stb.). Ezek kiegészítő jellegű szolgáltató pontok. Ezek is meg kell feleljenek a minimális követelményeknek (a tömeges olvasói igényeknek megfelelő jól válogatott állomány, néhány alapvető kézikönyv, a gyermek és meseirodalom klasszikus alkotásainak beszerzése, évente 200 kötet friss könyv beáramlása, legalább heti 8 óra nyilvános szolgálat, 10 féle folyóirat stb.).

A *gyermekek* könyvtári ellátását az alábbi formák szolgálják: 1. Teljes funkciójú iskolai könyvtár, amelyet 16 tanulócsoporthal működő (600 tanuló) iskolákban célszerű telepíteni. 2. Iskolába telepített városi gyermekkönyvtár, amely területi gyermekkönyvtári funkciót is ellát. 3. Nem teljes funkciójú iskolai könyvtár, amely a gyermekek könyvtári ellátását a közművelődési gyermekkönyvtárral együtt végzi. 4. Városi gyermekkönyvtár, amelyet 20 000 lakosonként célszerű tervezni, állománya legalább 5000 kötet, nyitvatartása 30 óra legyen. 5. Gyermekkönyvtári fiók legalább 1000 kötet könyvvel, heti 6 óra nyitvatartással. 6. Az ellátást kiegészítő szolgáltató helyek és a felnőttek és gyermekek közösen használt könyvtárai. Ezeknél az állományban gyermekolvasónként 4—5 könyv szükséges.

Budapest könyvtári ellátására mindenekelőtt 6—8 *felsőfokú kerületi könyvtár* megszervezése szükséges a nagy forgalmi csomópontok mellett. Ezek nagyságrendje megegyezné a kaposvári, vagy a veszprémi megyei könyvtárával. A felsőfokú könyvtárak láncolatához alkalmazkodva elegendő számú *középfokú és alapfokú* könyvtárat kell fenntartani, beleértve természetesen a gyermekkönyvtárakat is. A fővárosi könyvtárhálózatának eddigi szervezettségéből különösen hiányzik a fokozatosság. Nem használatos sokáig a fővároshoz méltó, *nagy központi könyvtár* építése sem, amely közművelődési funkciói mellett országos szakkönyvtári feladatok ellátására is hivatott, ilyen szolgáltatásokat a múltban is nyújtott, ma is nyújt. A fővárosi könyvtári ellátásában nélkülözhetetlen a korszerű *mozgókönyvtári ellátás* bibliobuszok beállításával.

A *szakszervezeti könyvtárakat* a városi intézményrendszer részeként célszerű felfogni. Szolgáltatásaikat tehát a munkahelyi ellátás teljesítésén kívül a lakóhelyi ellátás megszervezésénél is figyelembe kell venni. Mindenekelőtt az üzemi lakótelepek könyvtári ellátása tekinthető szakszervezeti könyvtári feladatnak, továbbá közreműködés a városi munkásnegyedek fehér foltjainak felszámolásában. Külön megállapodások alapján jó lenne *közös városi-szakszervezeti* könyvtárak fenntartására törekedni. A szakszervezeti hálózati központi könyvtárakat Budapesten és a megyei székhelyeken számításba lehetne venni a lakosság ellátásában részt vevő középfokú könyvtárakként. A nagyobb üzemek korlátozás nélkül megközelíthető könyvtárai pedig *egy-egy lakókörzet* alapfokú, esetleg középfokú könyvtáraiként is működhetnének. A lakóhely szerinti ellátás rendszerében működő szakszervezeti könyvtárakra természetesen ugyanazok a követelmények érvényesek, mint a városi könyvtárakra.

Az alapelvek és követelmények előírásai kiterjednek a községek és falvak könyvtári ellátására is, de ezt itt nem tárgyaljuk. Annyit kell csupán újra hangsúlyozni, hogy a városi könyvtárak hatóköre nem ér véget a város közigazgatási határánál, a

Az újjáalakított Miskolci Városi Könyvtár kétszintes belső tere (Novotta Ferenc felv.)

könyvtári ellátást is, mint minden egyéb ellátási funkciót a városra és vonzáskörzetére együttesen kell megszervezni. Vonatkozik ez a fővárosra és agglomerációs övezetére is.

A közművelődési könyvtárak távlati fejlesztésére kiadandó minisztériumi alapelvek és követelmények, amelyek *normatívákat is tartalmaznak*, bizonyára nagy hatással lesznek a városi könyvtárügy alakulására. A könyvtárak fenntartását gazdaságilag megalapozó funkciójuk mellett számítani lehet kedvező szemléleti és szervezeti hatásukra is. A könyvtárak fenntartása minden időkből *klasszikus városi feladat* volt. Ezt a szerepet a város a közigazgatás most kialakuló új rendjében meg is kapja, de a fenntartói hatáskörön kívül a működés *irányításában is nagyobb hatáskörhöz* jut. Ez a nagyobb hatáskör arra is jó lehet, hogy a művelődési intézmények fenntartására addig is rendelkezésre álló, de sok esetben nem elég célszerűen felhasznált összegek városi elosztásában jobb gyakorlat érvényesüljön. A városi tanácsnak jogkörébe tartozott a területén működő könyvtárak felügyelete, de ezt a jogát alig érvényesítette. Mi szorgalmaztuk a *könyvtárközi bizottságok* működését, ezek azonban csupán a könyvtárosok hatáskör nélküli tanácskozó testületei maradtak. *Másképpen fest majd a dolog, ha a városi tanács a könyvtári szakfelügyeletet saját központi könyvtára útján gyakorolja.* Nagyobb hatáskör birtokában céltudatosabb lehet a távlati tervezés s nyilván eredményesebb is. Remélni lehet, hogy akkor nem a véletlen adta lehetőség, hanem a város tudatos fejlesztését szem előtt tartó művelődéspolitikai akarat érvényesül a *könyvtárak telepítésében*, a hálózat kiépítésében.

A megjelenő alapelvek és követelmények legfőbb jelentősége abban rejlik, hogy a megyei és városi tanácsokat ösztönzi a könyvtári ellátási rendszer helyzetének vizsgálatára és az egyes könyvtárak minősítésére. Ennek elvégzése során minden könyvtár működési feltételeit és körülményeit szembesíteni kell a követelményekkel. A minősítés elvégzése után pedig el kell készíteni minden megye és minden város távlati *könyvtárfejlesztési tervét*. Vagyis megszabni, hogy hol, milyen minőségű könyvtári ellátás megszervezése kívánatos és az ehhez szükséges feltételeket — amelyek a követelményekben adva vannak — milyen határidőre lehet megteremteni.

A könyvtár önmagában is, működési formáiban is *mélyen demokratikus intézmény*. Közösségformáló szerepe nagy lehetőség a demokratizmus fejlesztésében. Ha a művelődés irányításában szerephez jutó tanácsi bizottságokat úgy állítják össze, hogy abban helyet kapjanak a könyvtári szakemberek és a könyvtárat használó olvasók képviselői is, ha az egész várost érintő könyvtári döntéseket ennek a köz-

művelődési bizottságnak könyvtári munkabizottsága készíti majd elő, akkor remélhetjük, hogy a határozatok körültekintőbbek és szakszerűbbek, a végrehajtás pedig sikeresebb lesz. Nem ártatjuk magunkat azzal, hogy a korszerű könyvtárfejlesztéshez nem kell a mainál több pénz. De reméljük, hogy a társadalom által hasznosnak és nélkülözhetetlennek felismert és valóban ilyen szolgáltatásokat nyújtó könyvtárak a jövőben *nagyobb anyagi megbecsülésben* részesülnek, a városok több pénzt tudnak áldozni fenntartásukra.

És nemcsak a városok, hanem az állam is. A könyvtárügy az irányításához szükséges jogszabályalkotó és felügyeleti szerep mellett az egész világon igényli s fokozatosan meg is kapja az állam nagyobb anyagi hozzájárulását is. Bizonyos feladatokat csak állami dotációval lehet megoldani. Mi is reménykedünk az országos népművelési konferencián javasolt *közművelődési alap* létrehozásában, amely rendszeres központi támogatás juttatására lesz hivatva.

A könyvtárosok bizakodnak a jövőben, de azt is tudják, hogy nagyon sokat kell dolgozniuk, míg a közvélemény ráébred a könyvtárak valódi értékére. Úton vagyunk ahhoz, hogy a könyvtár megkapja megillető szerepét *a városi közéletben*.

Páldy Róbert

Kitüntetések

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa hazánk felszabadulásának 25. évfordulója alkalmából, népünk szabadságáért és a szocializmus építéséért végzett eredményes munkásságuk elismerésül Ebergényi Tibornak, az Egri Megyei Könyvtár igazgatójának a MUNKÁ ERDEMREND arany fokozata, Tolnai Györgynek, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár tudományos munkatársának a MUNKÁ ERDEMREND ezüst fokozata kitüntetés; a művelődésügyi miniszter Boldog Balázsnak, a Magyar Írók Szövetsége nyugalmazott könyvtárosának és Lett Miklósnak, a Párttörténeti Intézet könyvtárosának a SZOCIALISTA MUNKÁÉRT kitüntetés adományozta.

A művelődésügyi miniszter nyugállományba vonulásuk alkalmából, eredményes munkájuk elismerésül Dávid Zsigmondnének, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum tudományos munkatársának az OKTATÁSÜGY KIVALÓ DOLGOZÓJA, dr. Munkácsi Piroskának, az Országos Széchényi Könyvtár Aprónyomtatványtár vezetőjének A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT kitüntetés adományozta.

Könyvtáros napot

rendeztek Pest megyében a tanácsi könyvtárhálózat létesítésének 20. és a szakszervezeti hálózat létrehozásának 10. évfordulója alkalmából. Az ünnepi tanácskozáson Gere Géza, az MSZMP megyei bizottsága, N. Rác Aranka, a Művelődésügyi Minisztérium és az OKDT, S. Hegedűs László pedig a Hazafias Népfront megyei bizottsága nevében üdvözölte a könyvtárosokat. Gere Géza megállapította, hogy a könyvtárak alkotják a közművelődés legszilárdabb intézményi bázisát. Az üdvözlések után Páldy Róbert tartott előadást a közművelődési könyvtárak 20 éves fejlődéséről, majd Palotás Károly, a Szakszervezetek Pest megyei Tanácsának titkára és Hargitai Károly, a Megyei Tanács Művelődésügyi Osztályának vezetője kiosztotta a legrégebb szakszervezeti, illetve tanácsi könyvtárosoknak a törzsgárda emléklapokat. A könyvtáros napot irodalmi műsor zárta, amelyen Berek Katalin, Bitskey Tibor és Bodor Tibor színművészek költői alkotásokat tolmácsoltak.

Árvizi hírek

Az Írószövetség közgyűlésén Mocsár Gábor javasolta, hogy a szövetség segítse egy — az árvízben elpusztult — falusi könyvtár újjáépítését. Hajdú-Biharban a megyei könyvtár, valamint a debreceni és a hajdúböszörményi városi könyvtár úgy határozott, hogy a megye által támogatott három árvízűjtotta község: Komlódtótfalu, Csengersima és Nagygéc könyvtárának megsemmisült állományát pótolja. — A Győri Megyei Könyvtár dolgozói 2862 Ft-ot gyűjtöttek össze és küldtek az árvíz-károsultak részére a Fehérgyarmati Járási Könyvtárnak. A megyei könyvtár szakszervezeti bizottságának döntése alapján az adományt Ember Gyula, a Fehérgyarmati Járási Könyvtár munkatársa kapta, akinek házát elpusztította az áradat.